

Anneke de Vries e.a. (red.)
**Zinnig verband. Veertig
jaar Vereniging van
Geestelijk Verzorgers in
Zorginstellingen**

Valkhof Pers, Nijmegen 2011,
ISBN 9789056253554, 226
pag., €23,50

Politici mogen beweren dat de multiculturele samenleving mislukt is, binnen de Vereniging van Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen is ze volledig gerealiseerd. Dat bleek op de jubileumbijeenkomst op 22 juni in de Dom in Utrecht, waar geestelijk verzorgers van allerlei snit lieten horen dat ze samen welluidend kunnen zingen. Katholieken, protestanten, joden, moslims, humanisten en hindoes hieven gezamenlijk een lied aan van de Amsterdamse predikant Sytze de Vries op muziek van Christiaan Winter. Weliswaar met een tekst die zo hybride was dat iedereen die vanuit zijn eigen achtergrond kon invullen, maar toch. Zo iets lukt verder hooguit langs het voetbalveld. Die geslaagde multiculturaliteit blijkt ook uit de op die dag gepresenteerde bundel *Zinnig verband*, waarin ervaringen en overwegingen van geestelijk verzorgers in ziekenhuizen, verpleegtehuizen, verslavingsklinieken en revalidatiecentra zijn samengebracht.

Het eerste wat een buitenstaander opvalt is de enorme variëteit in de aanpak per instelling. In instituten met een redelijk constante populatie is de benadering van de cliënten op het eerste gezicht collectiever dan

in bijvoorbeeld ziekenhuizen, waar de doorloopsnelheid hoger is. Ontroerend is de manier waarop Pauline van Zaalen beschrijft hoe ze een gesprek tot stand weet te brengen tussen demente bejaarden. Ze genieten van de sfeer die ontstaat door eenvoudige rituelen als het noemen van de namen, het aansteken van kaarsen en het ophalen van levensverhalen. Even aangrijpend is, aan de andere kant van het spectrum, het uiterst persoonlijke gesprek dat Brecht Molenaar heeft met een man in een brandwondencentrum, een eenmalige ontmoeting die J.J. Voskuil in zijn reeks *Het Bureau* omschreven zou hebben als een 'geslaagd contact'.

Een tweede opvallend verschil is de manier waarop geestelijk verzorgers hun eigen achtergrond inbrengen in het contact met cliënten. De een doet dat veel nadrukkelijker dan de ander. Een rabbijn zal nooit wervend bezig zijn, schrijft Binyomin Jacobs, "maar steeds zal hij zijn instrumentarium, het Jodendom, als een bron van algemene wijsheid en inspiratie beschouwen en gebruiken, voor iedereen die van zijn geestelijke verzorging wil profiteren". Bij andere stukken in de bundel blijft de levensbeschouwelijke herkomst van de geestelijk verzorger in het ongewisse en moet je achterin kijken tot welke denominatie hij of zij behoort.

Een derde punt dat eruit springt is het verschil in afstand tot de andere medische en verzorgende dienstverleners. In het ene geval is de geestelijk verzorger bijna onderdeel van

het behandelteam. Arie Kooijman en Michiel de Leeuw zien bijvoorbeeld iedere opgenomen patiënt van een geriatrische afdeling in een Leids ziekenhuis. De uitkomsten van deze gesprekken wegen mee bij het behandelprogramma dat de geriatrater opstelt. In andere artikelen valt de nadruk juist op de tegenstelling tussen enerzijds verzorgers en behandelaars, die onder tijdsdruk werken, en anderzijds de geestelijk verzorger, die juist de tijd neemt voor contact.

De uiteenlopende beschouwingen en verhalen die in deze bundel zijn verzameld bieden zo een caleidoscopisch beeld van de geestelijke zorg die verleend wordt. Gemeenschappelijke ondertoon van alle stukken is het narratieve element. De belangrijkste voorwaarde voor goede geestelijke zorg is dat het levensverhaal van de cliënt of patiënt wordt gehoord. Dat kan alleen in een persoonlijk, bijna tijdloos contact met hem. Van diens levensovertuiging hangt vervolgens af of zijn levensverhaal op een of andere manier wordt verbonden wordt met een groter verhaal. Daarbij kan een geestelijk verzorger een sleutelrol vervullen.

De kracht van rituelen is groot. Soms is het de enige manier om nog enige orde aan te brengen in als chaotisch ervaren situaties. Daarom is het van belang dat in ziekenhuizen ruimte voor vieringen en voor stilte is. De kapel in het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis is daar een schitterend voorbeeld van. Je wordt er vanzelf eerbiedig van als je er binnenloopt – dat kan

een verantwoord ingerichte ruimte doen. Het is een onbedoelde waarschuwing aan de kerken om zuinig te zijn met overgeleverde gewoonten en gebruiken. Juist in grenssituaties, als mensen nauwelijks meer bereikbaar zijn, blijkt die kracht van rituelen.

Het mooiste verhaal vertelt Hans Mondeel, werkzaam in een psychiatrische inrichting in Oegstgeest. Eén keer per week kwam hij op een afdeling met depressieve patiënten, waar nauwelijks woorden werden gewisseld, ook niet met de geestelijk verzorger. Als een nieuwe patiënt hem op een dag toesnauwt dat een dominee wel het laatste is dat de patiënten op die afdeling nodig hebben, spreekt een vrouw – "haar stem had ik nog nooit eerder gehoord" – opeens: "Ik wil niet dat je zo tegen deze meneer praat. Hij is de dominee en komt ons hier iedere week over God vertellen." Soms is iemands aanwezigheid alleen al voldoende.

Veel ziekenhuizen, verpleeginrichtingen en herstellingsoorden in Nederland zijn oorspronkelijk door kerken of met kerken verwante organisaties opgericht. In de namen van de inrichtingen is dat nog altijd te horen. Ook al worden deze instellingen nu geheel uit de publieke middelen gefinancierd en vooral beoordeeld op effectiviteit en efficiency, wie de geestelijke zorg eruit weghaalt, ontnemt deze instellingen hun ziel. Deze bundel onderstreept dat.
Herman Amelink, redacteur geestelijk leven van NRC Handelsblad